RAMAZAN ve İNFAK

Doç. Dr. Ömer MENEKŞE

Yardımlaşma Ayı Ramazan

Muhterem Müminler!

Ramazan; gönüllerin ilahî rahmet ve mağfiret arzusu ile yıkandığı, iradeleri eğiten ve özgürleştiren orucun manevi hazzı ile iyilikseverlik ve hayırseverlik duygularının coştuğu, müminlerin hayra koştuğu, tövbe ile hakka yönelme şuurunun geliştiği af ve bağışlanma ayıdır.

Ramazan, nefsin tezkiye edildiği, irade terbiyesi, nimetin değerini bildirme, Yaratan ile yaratılana bakış açısını ve yönelişini doğru istikamete çevirme, dua ve tövbelerin kabulü gibi daha pek çok güzellikleri içinde barındıran kutlu bir aydır.

Ramazan sadece oruç ayı değildir. Onu sadece oruçla sınırlamak doğru değildir. Şüphesiz Ramazan; maddeyle kaskatı kesilen kalpleri yumuşatan, oruç ile başlayan süreci infak ile taçlandıran mukaddes bir aydır.

Ramazan; nefsi, cimrilik, mal biriktirme, sahip olma duygusu gibi manevi hastalıklardan arındırıp, nimeti verenin asıl sahibini bilmeye çağıran, asıl Mâlikü'l-Mülk'ün

وَفِى اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلسَّآئِلِ وَالْمَحْرُومِ

"Onların mallarında isteyebilen ve isteyemeyen muhtaçlar için belirli bir hak vardır."

(Zâriyât, 51/19) emriyle ihtiyaç sahiplerini de hatırlatıp malî yardımlaşma ve dayanışma boyutuna taşıyan rahmet ve bereket mevsimidir.

Ramazan; hayır ve bereketin ne olduğunu gösteren sahuruyla, ikramı ve paylaşmayı öğreten iftarıyla, ibadetin neşe ve coşkusunu bütün topluma yayan teravihiyle, okunan ve dinlenen Kur'an'ın feyziyle, toplumun sosyal yaralarını şifalı elleriyle saran zekat ve fitreleriyle arınma ve yenilenme bilincimizin tazelendiği bir aydır.

Ramazan; ömrümüzün en değerli hasat mevsimi, hepimiz için maddî ve mânevî açıdan yenilenme fırsatıdır. Müslümanlar için bir umut, heyecan ve uyanıştır. Yardımlaşma, dayanışma ve infakla yoksulların, düşkünlerin, muhtaçların, kimsesizlerin hatırlandığı ve korunduğu bir yürek seferberliğidir. Bu ay; elimizdeki ekmeği, kabımızdaki çorbayı, dilimizdeki duayı paylaşma ayıdır.

Ramazan aynı zamanda infak ayıdır. İnsanlar sadece manevi açıdan değil maddi açıdan da kendilerini bir muhasebeye çeker; zekât ve fitrelerini verir, maddi olanaklarını çevrelerindeki

fakir ve düşkünler için seferber eder. İslam bu ve benzeri hassasiyetleri inancın temel bir pratiği olarak yaşamın içine dâhil etmiş; cömertlik, diğerkâmlık ve merhamet Müslümanların dünyanın dört bir yanında kurdukları medeniyetlerin taşıyıcı sütunu olmuştur. Bu yüzden ülkemizde ve İslam âleminde ramazanı ihya etmenin bir yolu da infak seferberliği içinde olmaktır. Herkes imkânları takatince, Cenab-ı Allah'ın kendisine bahşettiği nimetlerden başka insanları da yararlandıracak ve böylece ümmet olmanın anlamı pekişecektir.

Nitekim sevgili Peygamberimiz (s.a.s) bu ayda infak etmede her zamankinden daha cömert davranmıştır. Resûlullah'ın (s.a.s.) Ramazan ayında esen rüzgârdan daha cömert olduğu ve elinde avucunda ne varsa infak ettiği rivayet edilmiştir.

أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ ـ رَضِىَ اللهُ عَنْهُمَا ـ قَالَ كَانَ النَّبِىُّ ﷺ أَجْوَدَ النَّاسِ بِالْخَيْرِ، وَكَانَ أَجْوَدُ مَا يَكُونُ فِى رَمَضَانَ، حِينَ يَلْقَاهُ جِبْرِيلُ، وَكَانَ جِبْرِيلُ ـ عَلَيْهِ السَّلاَمُ ـ يَلْقَاهُ كُلَّ لَيْلَةٍ فِى رَمَضَانَ حَتَّى يَنْسَلِخَ، يَعْرِضُ عَلَيْهِ النَّبِىُّ ﷺ الْقُرْآنَ، فَإِذَا لَقِيَهُ جِبْرِيلُ ـ عَلَيْهِ السَّلاَمُ ـ كَانَ أَجْوَدَ بِالْخَيْرِ مِنَ الرِّيحِ الْمُرْسَلَةِ.

İbn Abbas'tan (r.a.) gelen bir rivayet şöyledir: *"Resûlullah (s.a.s) insanların en cömerti idi. Onun bu cömertliği Ramazan ayı girip de kendisiyle Cebrail (a.s.) karşılaştığı zaman daha da artardı.*

Cebrail (a.s.), Ramazan ayı çıkıncaya kadar her gece Resûlullah (s.a.s.) ile buluşurdu. Resûlullah (s.a.s.) ona Kur'an'ı arz eder (okurdu.)

Peygamberimiz (s.a.s.), bu buluşmalardan sonra insanlara rahmet getiren rüzgârdan daha cömert, daha faydalı olurdu."(Buhârî, Savm, 7.)

Yine bir diğer hadiste Enes b. Mâlik'in (r.a.) rivayet ettiğine göre,

أَىُّ الصدَقَةِ أفضلُ؟ قاَلَ اَلصدَقَةُ فِى رَمَضَانَ

Hz. Peygamber'e (s.a.s.) *"Hangi sadaka daha faziletlidir?"* diye sorulduğunda o, "*Ramazan ayında verilen sadaka."*(Tirmizî, Zekât, 28) buyurmuştur.

Aziz Müminler!

Öteden beri zekâtların, gönüllü harcamaların, sadaka ve yardımların daha ziyade Ramazan ayına odaklaştığı ve yoğunluk kazandığı görülmektedir. Bu itibarla bu ayda Oruç ve teravih namazının yanısıra, Ramazanın bereketinden daha çok istifade etmek, daha çok sevap elde etmek ve bir kamerî sene geçme şartı sebebiyle kolaylık sağladığı için farz olan zekât başta

olmak üzere sadaka ve maddi manevi yardımlar ziyadesiyle gerçekleşmektedir. Zira insanlar genelde bu ayda daha fazla hayır ve hasenat işlemeye, ihtiyaç sahiplerini daha çok görüp gözetmeye gayret eder.

Ramazan ayı aynı zamanda Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından bağışlanma, af ve mağfiret ayı olarak tanımlanır. Basiret ve feraset sahibi bir mümin de bu ayda zekât, sadaka ve Allah rızası için verdiklerini bağışlanma vesilesi kılar.

İnfakta Yarış

Değerli Mü'minler!

Ramazan ayının en belirgin özelliği, mü'minlere hayır ve hasenâtta yarışma ve bol bol infakta bulunma iklimini getirmiş olmasıdır. Bu ay, başından sonuna **infak**tır/**vermektir**.

Ramazan ayı, hayır kapılarının sonuna kadar açık olduğu; yoksulların, düşkünlerin, açların, muhtaçların, kimsesizlerin hatırlandığı ve korunduğu yoğun bir seferberliktir.

Her sene bir 'güz yağmuru' gibi, rahmet olarak üzerimize yağan 'Kur'ân ayı' Ramazan, bizlere Allah'ın Kitabı'nı okuyup düşünme, ondan ibret ve öğüt alma, katılaşmaya yüz tutan kalplerimizdeki kiri-pası silme, arınma ve yenilenme imkanı sunmasına ilaveten, daha bir duyarlı, yufka yürekli hale getirdiği insanımızı, gerçek anlamda bir "hayır" yarışına yöneltiyor.

Hz. Peygamber insanları daima infaka teşvik etmiş ve cömertliğin Allah'a yakınlık vesilesi olduğunu ifade etmiştir. (Tirmizî, Birr, 40.)

Bu doğrultuda sahâbe de mallarını Allah rızasını kazanmak için feda etmiş, hatta bu hususta birbirleriyle yarışır hâle gelmiştir.Hatta sahabenin infak yarışı, zaman zaman tatlı bir rekabete dönüşmüştür. Nitekim Zeyd b. Eslem'in, babasından naklettiğine göre, babası Ömer b. Hattâb'ı (ra) şöyle derken işitmiştir:

عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، يَقُولُ أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ نَتَصَدَّقَ فَوَافَقَ ذَلِكَ عِنْدِى مَالاً فَقُلْتُ الْيَوْمَ أَسْبِقُ أَبَا بَكْرٍ إِنْ سَبَقْتُهُ يَوْمًا قَالَ فَجِئْتُ بِنِصْفِ مَالِى فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ " مَا أَبْقَيْتَ لأَهْلِكَ " . قُلْتُ مِثْلَهُ وَأَتَى أَبُو بَكْرٍ بِكُلِّ مَا عِنْدَهُ فَقَالَ " يَا أَبَا بَكْرٍ مَا أَبْقَيْتَ لأَهْلِكَ " . قَالَ أَبْقَيْتُ لَهُمُ اللهَ وَرَسُولَهُ قُلْتُ وَ اللهِ لاَ أَسْبِقُهُ إِلَى شَىْءٍ أَبَدًا

(infak yarışı başlatılmış Efendimiz tarafından..). *"Resûlullah (s.a.s) bir gün bize sadaka vermemizi emretti. Bu (emir) paramın olduğu bir zamana rastladı. 'Bir gün Ebû Bekir'i geçebileceksem, işte bugün geçerim!' dedim ve malımın yarısını getirdim. Resûlullah (s.a.s), 'Ailene ne bıraktın?' dedi. Ben de, 'Bu kadarını.' dedim. (*Teslimiyetin ve Allah'a güvenin zirvesi, hicrette yoldaşı) *Ebû Bekir (r.a), malının hepsini getirdi. Sonra Resûlullah (s.a.s) ona da, 'Ailene ne bıraktın?' dedi. O, 'Onlara Allah ve Resûlü'nü bıraktım.' diye cevap verdi. Bunun üzerine, 'Bundan sonra seninle hiçbir şeyde asla yarışmam!' dedim."* (Ebû Dâvûd, Zekât, 40; Tirmizî, Menâkıb, 16)

Yine aynı şekilde Hz. Osman da İslâm toplumu için yaptığı malî fedakârlıklarla şöhret bulmuştur. Medine'ye hicret edenlerin su sıkıntısı çektiği dönemde büyük bir servet ödeyerek suyu içilebilen Rûme Kuyusu'nu satın almış ve Müslümanların yararına sunmuş, Resûlullah'ın mescide katmak istediği bir araziyi satın alarak mescidi genişletmiş, Tebük Seferi'ne çıkacak ordunun teçhizini üstlenmiş ve bütün bunların karşılığını yalnızca Allah'tan beklemiştir. (Nesâî, Ehbâs, 4.)

Gösteriş için İnfak

Muhterem Mü'minler!

İnfak etme konusunda Allah'ın hoşnut olmayacağı bir tavır da bu ibadete gösterişin karışmasıdır. Gösteriş amacıyla infak etmek münafıklara ve inkar edenlere özgü bir davranıştır:

وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ رِئَآءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ۗ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَآءَ قَرِينًا ﴿٣٨﴾

"Ve bunlar Allah'a ve âhiret gününe inanmadıkları halde mallarını, insanlara gösteriş için sarfedenlerdir. Bir kimsenin arkadaşı şeytan olursa o ne kötü bir arkadaştır! "(Nisâ, 4/38)

Ancak yine mümin de kendini böyle bir hatadan müstağni görmemeli, infak ederken bilinçaltında da olsa, niyetine, saf Allah rızası dışında amaçların, beklentilerin karışmamasına dikkat etmelidir. "İnfak etmedi, az verdi demesinler", "kınamasınlar", "canını malını satmış, takva sahibi desinler", "en çok infak eden desinler", "çok üstün bir imana sahip desinler", "daha çok itibar etsinler, sevgi ve saygı göstersinler", "makam, mevki, imkan versinler" gibi şeytani telkinlerin, fark etmeden niyetine karışıp amelini şirke dönüştürmesine, ahiretini tehlikeye sokmasına asla fırsat vermemelidir.

Ayrıca bilinmelidir ki Ramazan ayı ulvi bir ruha sahiptir. Bu ruh, insana, tevazu, paylaşım, cömertlik, îsâr, ihsan, teslimiyet, sabır, şükür gibi pek güzel hasletleri öğretir. Onu

gösteriş ve eğlenceye dönüştürmek, görkemli sofralar hazırlamak, âdeta gelecek kıtlık yılları için mideleri depo olarak kullanmak, zengin akrabalar ya da ahbapların davet edildiği lüks iftar sofraları hazırlamak, kapitalizmin ruhuna uydurulmuş Ramazan aktiviteleri düzenlemek, görünür olmanın cazibesiyle ev ya da dışarıda yapılan iftar ve sahur sofraları ve teravih namazlarını sosyal medya üzerinden paylaşmak, onun bu ulvi ruhunu yaralar.

Halbuki iftar sofralarının değişmez misafirleri

... كَىْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْاَغْنِيَآءِ مِنْكُمْ ...

"O mallar, içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir servet (ve güç) hâline gelmesin …"(Haşr, 59/7.) ayeti duyarlılığıyla yalnızca zenginler olmamalı. Ayrıştırıcı ve kuşatıcı olmayan, yalnızca zenginlerin birbirleriyle paylaştıkları sofralar toplumu daha çok ayrıştırır, nefret ve öfkeyi artırır.

Öyleyse Fanilerden teşekkür beklemek yerine öncelikle bize verebilmeyi nasip eden, vermeyi sevdiren Allah'a şükrümüzü sunmalıyız…

İnsanlar vefasız, hatta nankör olabilir, sen verdiğini unut, kimseden bir şey umma ve de vermekten usanma…

Çünkü; her veren elin arkasında bir veren vardır… Veren de Allah, verdiren de Allah, vermeyi sevdiren de Allah… Allah nasip etmezse veremezdik…

O halde verirken kendi adımızı öne çıkarmadan, Allah adına ve Allah yolunda vermeliyiz…

Allah'ın görüyor olması yetmez mi? İlla insanların da görmesini ve bilmesini neden isteriz ki?

İnfakın arkasında görünme isteği, bilinme arzusu, gösterme duygusu varsa, bu gösteriş zaafı o infakın zayi olmasına neden olacaktır.

Hani, "sağ elin verdiğini sol el bilmeyecekti?"

Yoksa verdiklerimiz üzerinden itibar devşirme peşinde miyiz? İhtiraslarımızı tatmin etme yolunda mıyız? Bu yolla statü sahibi olmak, nüfuz alanını genişletmek gibi dünyalık beklentilere tenezzül etmeden ihsan ve infak yoluna yoğunlaşmalıyız…

Toplumun teveccühüne tevessül edersek takva ve tevazudan nasibimiz kalabilir mi?

Öyleyse riyâ ve süm'adan (yani ibadet ve hayır işini insanlar görsünler, işitsinler diye açık yapmaktan) kaçınarak sırf Allah rızası için infakta bulunmanın, insanı maddeten ve manen güçlendireceğini unutmayalım.

Kur'an'da Allah'a ve âhiret gününe inanmadıkları hâlde mallarını gösteriş olsun diye harcayanlar kınanmış ve şöyle buyrulmuştur:

وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمُ ابْتِغَآءَ مَرْضَاتِ اللهِ وَتَثْبِيتًا مِنْ اَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ اَصَابَهَا وَابِلٌ فَاٰتَتْ اُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ ۚ فَاِنْ لَمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ ۗ وَاللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

"Ey iman edenler! Allah'a ve âhiret gününe inanmadığı halde malını insanlara gösteriş yapmak için harcayan kimse gibi sadakalarınızı başa kakmak ve incitmek suretiyle boşa gidermeyin. O kimsenin misali, üzerinde toprak bulunan düzgün ve yalçın bir kayadır; kayanın üzerine şiddetli bir yağmur yağmış, onu çıplak halde bırakmıştır. Bu gibilerin kazandıkları hiçbir şeyden istifadeleri olmaz ve Allah, inkârcı topluluğa hidayet vermez." (Bakara, 2/264)

Peygamber Efendimiz, gösteriş ve riyadan uzak, sağ elinin verdiğini sol eli bilmeyecek derecede yardımlaşma hususunda gizliliğe riayet edenleri Allah Teâlâ'nın mükâfatlandıracağını bildirmektedir. (Buhârî, Zekât, 16.) Resûlullah'ın (s.a.s) verdiği bu mesaj, hayırda yarışın, zaman zaman "isim yapma", "reklam ve rant" ile "etiket" yarışına dönüştüğü günümüzde ayrı bir önem arz etmektedir.

İnfakın Mükafatı

Değerli Müslümanlar!

Selman-ı Fârisi hazretlerinin anlattığına göre Peygamber'imiz ramazan ayı için şöyle demişti:

خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فِى آخِرِ يَوْمٍ مِنْ شَعْبَانَ فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ أَظَلَّكُمْ شَهْرٌ عَظِيمٌ، شَهْرٌ مُبَارَكٌ، شَهْرٌ فِيهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ، جَعَلَ اللهُ صِيَامَهُ فَرِيضَةً، وَقِيَامَ لَيْلِهِ تَطَوُّعًا، مَنْ تَقَرَّبَ فِيهِ بِخَصْلَةٍ مِنَ الْخَيْرِ، كَانَ كَمَنْ أَدَّى فَرِيضَةً فِيمَا سِوَاهُ، وَمَنْ أَدَّى فِيهِ فَرِيضَةً كَانَ كَمَنْ أَدَّى سَبْعِينَ فَرِيضَةً فِيمَا سِوَاهُ، وَهُوَ شَهْرُ الصَّبْرِ، وَالصَّبْرُ ثَوَابُهُ الْجَنَّةُ، وَشَهْرُ الْمُوَاسَاةِ، وَشَهْرٌ يَزْدَادُ فِيهِ رِزْقُ الْمُؤْمِنِ، مَنْ فَطَّرَ فِيهِ صَائِمًا كَانَ مَغْفِرَةً لِذُنُوبِهِ وَعِتْقَ رَقَبَتِهِ مِنَ النَّارِ، وَكَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْتَقِصَ مِنْ أَجْرِهِ شَىْءٌ» ، قَالُوا: لَيْسَ كُلُّنَا نَجِدُ مَا يُفَطِّرُ الصَّائِمَ، فَقَالَ:

يُعْطِى اللهُ هَذَا الثَّوَابَ مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا عَلَى تَمْرَةٍ، أَوْ شَرْبَةِ مَاءٍ، أَوْ مَذْقَةِ لَبَنٍ، وَهُوَ شَهْرٌ أَوَّلُهُ رَحْمَةٌ، وَأَوْسَطُهُ مَغْفِرَةٌ، وَآخِرُهُ عِتْقٌ مِنَ النَّارِ، مَنْ خَفَّفَ عَنْ مَمْلُوكِهِ غَفَرَ اللهُ لَهُ، وَأَعْتَقَهُ مِنَ النَّارِ، وَاسْتَكْثِرُوا فِيهِ مِنْ أَرْبَعِ خِصَالٍ: خَصْلَتَيْنِ تُرْضُونَ بِهِمَا رَبَّكُمْ، وَخَصْلَتَيْنِ لَا غِنًى بِكُمْ عَنْهُمَا، فَأَمَّا الْخَصْلَتَانِ اللَّتَانِ تُرْضُونَ بِهِمَا رَبَّكُمْ: فَشَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ ، وَتَسْتَغْفِرُونَهُ، وَأَمَّا اللَّتَانِ لَا غِنًى بِكُمْ عَنْهمَا: فَتُسْأَلُونَ اللهَ الْجَنَّةَ، وَتَعُوذُونَ بِهِ مِنَ النَّارِ، وَمَنْ أَشْبَعَ فِيهِ صَائِمًا سَقَاهُ اللَّهُ مِنْ حَوْضِى شَرْبَةً لَا يَظْمَأُ حَتَّى يَدْخُلَ الْجَنَّةَ

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellembize Şaban ayının son günü bir hutbe irâd etti ve şöyle buyurdu:

"Ey müslümanlar!

Büyük ve mübarek bir ayın gölgesi üzerinize düştü. Bu, içinde 'bin aydan daha hayırlı olan' Kadir Gecesi'nin bulunduğu bir aydır.

Bu ay; Allah Teâlâ'nın, gündüzlerinde orucu farz, gecelerinde teravih namazını nafile olarak meşru kıldığı (mübarek) bir aydır.

Bu ayda kim bir hayr işlerse başka zamanlarda bir farzı yerine getiren kimse gibi sevap kazanır. Bir farzı eda eden de başka aylarda yetmiş farzı yerine getiren gibi sevap kazanır.

Bu ay sabır ayıdır. Sabrın karşılığı da cennettir.

Bu ay ihsan, yardım ve eşitlik ayıdır. Bu ay müminin rızkının arttığı bir aydır. Kim bir oruçluyu iftar ettirirse bu, onun günahlarının bağışlanmasına ve cehennemden kurtulmasına sebep olur. İftar ettirdiği müslümanın aldığı sevaptan bir şey eksilmeksizin onun kazandığı kadar da ayrıca sevap kazanır.

- Bizim hepimiz bir oruçluyu iftar ettirecek imkana sahip değildir… dediler.

Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem (s.a.s);

"Allah Teâlâ bu sevabı bir oruçluyu bir hurma veya bir yudum su ya da bir içim süt ile iftar ettirene de verir" buyurduktan sonra hutbesine şöyle devam etti:

"Bu ay, evveli rahmet, ortası mağfiret, sonu cehennemden kurtuluş olan bir aydır. Kim (bu ayda) emri altındakilerin yükünü hafifletirse Allah onu bağışlar ve cehennemden azad eder.

Bu ayda dört şeyi çok yapınız. Bunların ikisi ile Rabbinizi hoşnud edersiniz; ikisinden de zaten uzak kalamazsınız. Rabbinizi hoşnud edecek iki işiniz; lâ ilâhe illellah diyerek Allah'ın birliğine şehadet etmeniz ve bağışlanma dilemenizdir. Uzak kalamayacağınız öteki iki şeye gelince, onlar da Allah'dan cenneti isteyip cehennemden kurtulmayı dilemenizdir.

Kim bir oruçluyu doyuracak olursa Allah onu benim havuzumdan sulayacak, o da cennete girinceye kadar bir daha susuzluk çekmeyecektir." (Münzirî, II,94-95; İbn Huzeyme, *Sahih*, III, 191-192.)

Bu ayda yapılan iyiliklerin sevabının kat kat olması, bizi iyilik yapmaya teşvik eder. Bir kişiye iftar ettirmenin yahut ona iftar edebileceği bir ikramda bulunmanın karşılığı onun tüm gün tuttuğu orucun sevabından nasipdar olmaksa bu kazancı kim kaçırmak ister?

Bu ay, infak ayıdır. İmkânımız el verdiği ölçüde, etrafımızdaki ihtiyaç sahiplerine kol kanat germek ve kardeşlerimizin dertlerine derman olmak önceliğimiz hâline gelmelidir. Zaten orucun bize kazandırdığı en güzel hasletlerden biri, merhametimize galebe getirmesi ve kalbimizi yumuşatmasıdır.

Açlık ve susuzlukla terbiye ettiğimiz nefsimiz, Peygamber'imizin işaret ettiği güzel vasıflarla donandığında hâlden anlar hâle gelir. Önceden fark etmediğimiz ihtiyaç sahiplerini ya da etrafımızda nelerin ihtiyaç hâline geldiğini bu sayede fark ederiz.

Fıtır Sadakası

Aziz Mü'minler!

Ramazan'ın infak, tasadduk yönünü ortaya çıkaran amellerden birisi de fıtır sadakasıdır.

Dilimize "fitre" olarak yerleşen fıtır sadakası Ramazan Bayramı öncesinde yerine getirilmesi istenen malî bir ibadettir.

"Fıtrat" kelimesinin, yarmak, ikiye ayırmak, kesmek, yaratmak, icat etmek mânalarına geldiği (İbn Manzûr, Lisânü'l-Arab, XXXVIII, 3432) dikkate alınırsa "fıtır sadakası" ifadesinde şu iki mâna ön plana çıkmaktadır. Birincisi; fıtır, "oruç bozma" veya "Ramazan'ın sona ermesi" anlamlarında kullanıldığı için bu sadakaya fıtır sadakası denmektedir. Nitekim Basralı İslâm büyüklerinden Hasan-ı Basrî'nin aktardığına göre sahâbeden Abdullah b. Abbâs Basra'da vali iken Ramazan'ın sonunda yaptığı bir konuşmasında Müslümanlara hitaben,

أَخْرِجُوا زَكَاةَ صَوْمِكُمْ

"Orucunuzun zekâtı olan fitrenizi veriniz." demiştir. (Nesâî, Zekât, 36; İbn Hanbel, I, 351) Diğer yandan; fıtratın, kişinin yaratıldığı tabiatı ve özünü ifade etmesine paralel olarak "can

veya baş zekâtı/sadakası" anlamında (sadakatü'n-nüfûs) kullanıldığı için bu isim verilmiştir. (Aynî, *Umdetü'l-kârî*, IX, 153) Bu bakımdan fıtır sadakası, kişinin, hem kendisinin hem de velayeti altındakilerin canını bağışladığı için Allah'a bir şükran borcunu ifade etmektedir. Bu sadaka, hadis kaynaklarımızda daha çok "fıtır sadakası" (Buhârî, Zekât, 77; Müslim, Zekât, 10) "fıtır zekâtı" (Buhârî, Zekât, 70; Müslim, Zekât, 12-13) "oruç zekâtı" (Nesâî, Zekât, 36) ve "Ramazan sadakası" (İbn Hanbel, I, 351) şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Şüphesiz ki Ramazan'da manevî bir iklimin oluşmasını sağlayan şey, bu ayda yapılan taat ve ibadetlerin yoğun olmasıdır. Oruç ve namaz gibi sosyal yardımlaşma ve dayanışma da bu ibadetlerin bir parçasıdır. Bu yüzden Ramazan, müminin sadece bedenen değil malı ile de kul olmanın gereğini yerine getirdiği bir aydır. Nitekim Abdullah b. Abbâs, Hz. Peygamber'i (s.a.s) insanların en cömerdi olarak nitelerken, onun en cömert olduğu zamanın ise Ramazan ayı olduğunu belirtmektedir. (Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1)

Ramazan'ın manevî atmosferini oluşturan oruç, namaz ve sadaka, bir hadiste *"hayır kapıları"* olarak ifade edilmiştir.

Muâz b. Cebel'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.s) bir yolculuk esnasında kendisine,

أَلاَ أَدُلُّكَ عَلَى أَبْوَابِ الْخَيْرِ الصَّوْمُ جُنَّةٌ وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ
كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ وَصَلاَةُ الرَّجُلِ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ

"Sana hayır kapılarını bildireyim mi? Oruç bir kalkandır. Sadaka suyun ateşi söndürdüğü gibi hataları söndürür. Ve bir de kulun gece kalkıp namaz kılmasıdır." buyurmuş ve ardından

تَتَجَافٰى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًاۡ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿16﴾
فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ اُخْفِىَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ اَعْيُنٍۚ جَزَآءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿17﴾

"Onlar, korkarak ve ümit ederek Rablerine ibadet etmek için yataklarından kalkarlar. Kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden de Allah için harcarlar. Hiç kimse, yapmakta olduklarına karşılık olarak, onlar için saklanan göz aydınlıklarını bilemez." (Secde, 32/16-17) âyetlerini okumuştur. (Tirmizî, Îmân, 8)

Efendimizin (s.a.s) benzer bir nasihati Rıdvan Biati ashâbından Medineli Kâ'b b. Ücre el- Ensârî'ye de yaptığı rivayet edilmektedir. (Tirmizî, Cum'a, 79; İbn Hanbel, III, 399)

Fıtır sadakasının yıllık oluşu, Ramazan ayı gibi insanların dine iyice yoğunlaştığı, ruhanî hayata daha da düşkünleştiği bir zamanda ödenmesi manidardır. Fıtır sadakası, gündüzü oruçla, gecesi namazla ihya edilen Ramazan ayının bereketidir. Oruç ile bedenini ile arındıran Müslüman, fıtır sadakası ile de bayrama erişmenin şükrünü eda eder. Allah Teâlâ, ramazan ayında kullarını hayra teşvik ederken bayram öncesi tüm müminlerin aynı coşkuyu yaşamaları için fıtır sadakası verilmesini istemiştir. Zira mahiyetinde sevinç ve neşe bulunan bayramı toplumdaki her ferdin ortak şekilde yaşayabilmesi için muhtaç kimselerin kısmen de olsa ihtiyaçları giderilerek sosyal dayanışmanın güzel bir örneği verilmiş olur. Bu dayanışmayı azami seviyeye çıkarmak ve daha çok insana yardım etme zevkini verebilmek için fitre miktarı asgari ölçüde tutulmuş ve ödeme kolaylıkları sağlanmıştır.

İbn Abbâs'tan rivayet edilen bir hadis, hem fıtır sadakasının hikmeti hem de ne zaman ödeneceği konusunda bizleri aydınlatmaktadır:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ فَرَضَ رَسُولُ اللهِ ﷺ زَكَاةَ الْفِطْرِ طُهْرَةً لِلصَّائِمِ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ وَطُعْمَةً لِلْمَسَاكِينِ مَنْ أَدَّاهَا قَبْلَ الصَّلاَةِ فَهِىَ زَكَاةٌ مَقْبُولَةٌ وَمَنْ أَدَّاهَا بَعْدَ الصَّلاَةِ فَهِىَ صَدَقَةٌ مِنَ الصَّدَقَاتِ

"Resûlullah (sav) hem oruçluyu (işlediği) faydasız fiillerden ve (söylediği) kötü sözlerden temizlemek, hem de fakirlere gıda (temin etmek) üzere fıtır zekâtını farz kıldı. Artık kim bunu bayram namazından önce öderse, o makbul bir zekâttır. Kim de bunu bayram namazından sonra öderse, o sadakalardan bir sadakadır."(Ebu Dâvûd, Zekât, 18; İbn Mâce, Zekât 21.)

Yani fıtır sadakası, orucun eksiklerini tamamlayan bir ibadettir. Nitekim bazı âlimler, fitreyi namazın eksiklerini telâfi eden sehiv secdesine benzetmişlerdir.

Fitreden maksadın, fakir müminlerin bayram günlerinde ihtiyaçlarını karşılaması olduğu düşünülerek bayramdan önce eda edilmesi daha uygun görülmüştür.

Müslüman toplumlar, bayramlarda yıllık giysilerini yenileyip bayram namazına tertemiz gitmeyi ön planda tutarlar. Bu yüzden fıtır sadakalarının bayramdan önce verilmesi istenmektedir. Fakir bu sayede bayrama hazırlıklı gidecek, orada yalnız ve garip kalmayacaktır. Abdullah b. Ömer, Allah Resûlü'nün (s.a.s) ashabına fıtır sadakasından yedirmedikçe Ramazan bayramı günü (bayram namazına) çıkmadığını nakletmektedir. (İbn Mâce, Sıyâm, 49)

Ramazan ayının son günü güneşin batması Ramazan ayının bitmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla fıtır sadakasının -Peygamberimizin uygulamasına binaen- bayram

namazına gitmeden önce verilmesi müstehabdır. Bununla birlikte bilginler, yine Hz. Peygamber'in hadislerinde ifade edilen yoksulların ihtiyaçlarının giderilmesi amacına uygun olarak fitrenin bayramdan bir iki gün önce ödenmesini teşvik etmişlerdir. Fitrenin bayramın birinci gününden sonraya bırakılması ise caiz değildir; ancak zamanında ödenmemiş olmasından dolayı fitre yükümlülüğü sona ermez. (TDV İlmihal, I, 506)

Fıtır sadakasının hikmetlerinden biri, Ramazan ayının, onu idrak eden mümin adına maksadına ve ruhuna uygun olarak kemale ermesidir. Müminin, hac ve umre gibi uzun süren meşakkatli ibadetlerde olduğu gibi Ramazan ayında da, ibadetin kemalini zedeleyecek bir takım davranışlarda bulunması muhtemeldir. Böyle durumlarda malî kefaretler devreye girer ve o hatalar telafi edilir. Bu şekilde ibadet kusurlardan arınmış olur. İşte bu hadis, fıtır sadakasının bu fonksiyonuna işaret etmektedir. Şayet mümin, Ramazan ayının gecesinde veya gündüzünde bu ayın saygınlığına halel getirecek bir takım çirkin söz veya davranışlar sarf etmişse verdiği fıtır sadakası sayesinde bu hatalardan ve günahlardan arınacaktır. Elbette nihaî olarak fıtır sadakasının teşriînde, özellikle bayram günlerinde fakirlerin ihtiyaçlarını giderme maksadının gözetildiğini unutmamak gerekir. Yani fıtır sadakası bir taraftan veren açısından bir arınma vesilesi olmalı, diğer taraftan alan kişinin maddî bir ihtiyacını gidermelidir.

Son Söz

Aziz Müminler!

Ramazan ayı, infak, yardımlaşma ve paylaşma adına eşsiz bir fırsattır. Rabbimize kulluğumuzu farklı amellerle sergilediğimiz bu Ramazan günlerinde, zekât ve sadaka-i fıtr gibi malî ibadetlerimizle ihtiyaç sahiplerine kol kanat gerelim. Kardeşlerimizin dertlerine derman olalım. Yardımlarımızı gösterişten uzak, yalnızca Rabbimizin rızasını kazanmak için yapalım. Yardım yaparken kardeşimizin onurunu zedeleyecek davranışlardan kaçınalım. Rabbimizin şu uyarısına kulak verelim:

يَٰٓاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّٓا اَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ ۖ وَلَا
تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِاٰخِذِيهِ اِلَّٓا اَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ ۚ وَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ

"Ey iman edenler! Kazandıklarınızın ve sizin için yerden çıkardıklarımızın iyilerinden verin. Kendinizin ancak içiniz çekmeye çekmeye alabileceğiniz âdi şeyleri hayır diye vermeye kalkışmayın. Bilin ki Allah zengindir, bütün iyilik ve güzellikler O'na mahsustur."(Bakara, 2/267.)